

Idäntalouksien katsauksia

Review of Economies in Transition

1995 • No. 1

3.3.1995

Julkaistu uudelleen 2002

Seija Lainela

Baltian maat vuonna 1994

Suomen Pankki

Siirtymätalouksien tutkimuslaitos, BOFIT

ISSN 1235-7405
Uudelleenjulkaistu pdf-muodossa 2002

Suomen Pankki
Siirtymätalouksien tutkimuslaitos (BOFIT)

PL 160
00101 Helsinki
Puh: (09) 183 2268
Faksi: (09) 183 2294
bofit@bof.fi
www.bof.fi/bofit

Tässä julkaisussa esitetyt mielipiteet ovat kirjoittajan omia eivätkä välttämättä edusta Suomen Pankin kantaa.

Baltian maat vuonna 1994

1 Yhteenveto

Baltian maiden talouskehitykselle vuonna 1994 oli leimallista kireän vakautuspolitiikan jatkuminen, markkinatalouden edellyttämien järjestelmämuutosten ja lainsäädäntötyön eteneminen (joskin vaihtelevalla nopeudella) sekä tuotantosektorilla käynnissä oleva rakennemuutos teollisuus- ja maataloustuotannon vähetessä ja palvelusektorin kasvaessa. Teollisuudenaloista tärkeiksi ovat muodostuneet erityisesti elintarvike-, metsä- ja tekstiiliteollisuus.

Transitio eli siirtymä markkinatalouteen tuli mahdolliseksi Baltian maissa niiden saatua takaisin valtiollisen itsenäisyytensä vuoden 1991 elokuussa, ja varsinaiset muutokset pääsivät käyntiin seuraavana vuonna. Vuosi 1994 oli siten vasta kolmas siirtymäpolitiikan vuosi. Jos Baltian maita verrataan siirtymän aiemmin aloittaneisiin Keski- ja Itä-Euroopan maihin (ns. KIE-maat), voidaan todeta Baltian maiden edenneen hyvin. Tuotanto on Baltian maissa ilmeisesti elpymässä, mutta inflaation hillinnässä on vielä ongelmia. Huomattavaa on, että Baltian maiden viralliset tilastot ovat vielä puutteellisia eivätkä välttämättä anna täysin oikeaa kuvaa talouden kehityksestä. Hintakehitystä ja rahoitussektoria koskevat tiedot ovat luotettavimpia, kun taas erityisesti tuotantoa ja ulkomaansektoria kuvaavissa tilastoissa on puutteita.

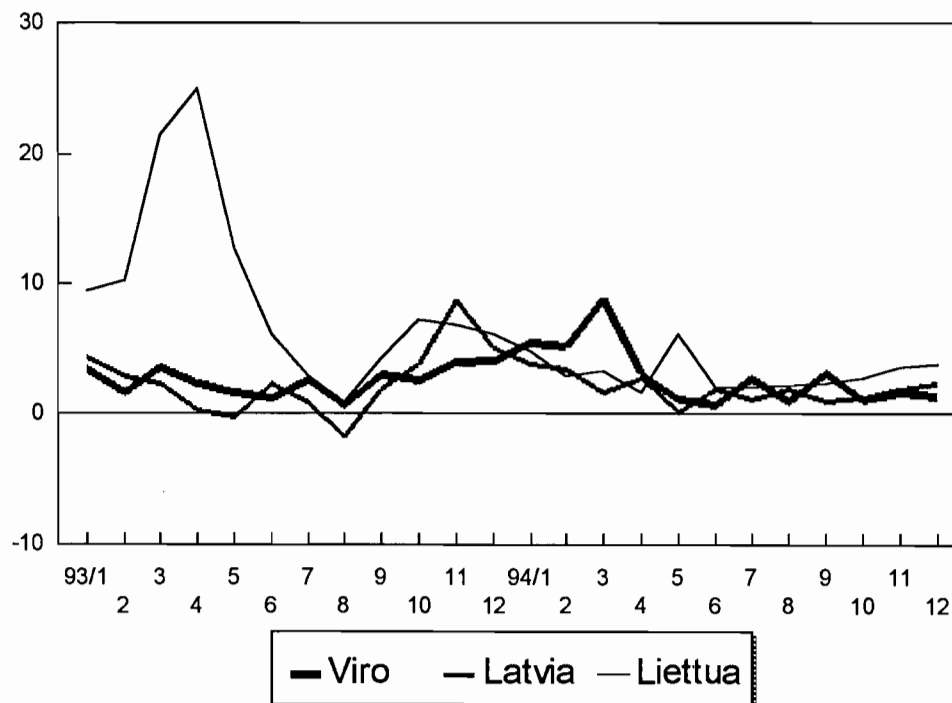
Kansainvälisissä suhteissaan Baltian maat jatkoivat nopeaa lähentymistään länteen sekä taloudellisesti että poliittisesti. Viime vuoden kesällä tapahtunut venäläisten joukkojen vetäytyminen Virosta ja Latviasta puolestaan merkitsi edistysaskelta Baltian maiden ja Venäjän suhteiden normalisoitumisessa.

2 Vakautuspolitiikka jatkui ennallaan

Jos Baltian maiden talouskehityksestä ja noudatetusta talouspolitiikasta halutaan etsiä yhteisiä piirteitä, nousee ensimmäisenä esiin kaikissa maissa noudatettu tiukka vakautuspolitiikka. Kireällä raha- ja finanssipolitiikalla on pyritty saamaan kuriin inflaatio, jonka riistäytyminen oli uhkana kun pääosa hinnoista vapautettiin vuosina 1991–1992. Inflaation vastainen vakautuspolitiikka perustuu Kansainvälisen valuuttarahaston IMF:n kanssa solmittuihin talousohjelmiin, joiden nojalla Baltian maat ovat saaneet rahoitusta IMF:ltä ja muilta kansainvälisiltä rahoituslaitoksilta.

Inflaatiiovauhti hidastui jyrkästi Baltian maissa vuodesta 1992 lähtien. Viime vuonna Liettua onnistui saamaan inflaationsa samalle tasolle muiden Baltian maiden kanssa ja Latvia pystyi edelleen hidastamaan inflaatiotaan tuntuvasti. Ainoastaan Virossa hintojen nousuvauhti kiihtyi edelliseen vuoteen verrattuna. Viron inflaatio oli alkuvuonna 1994 poikkeuksellisen nopeaa, mutta hidastui loppuvuonna. Nopeaan inflaatioon oli osaltaan syynä kunnallispalvelujen subventoitujen hintojen, mm. energian hinnan ja vuokrien nostaminen. Latviassa ja Liettussa ei kunnallispalveluiden hintoja ole vielä korotettu vastaavalle tasolle. Inflaatio mitattuna kuluttajahintaindeksin nousulla joulukuusta 1993 joulukuuhun 1994 oli Liettussa 45 %, Latviassa 26 % ja Virossa 42 %. Kuviossa 1 on esitetty Baltian maiden kuukausi-inflaatio vuosina 1993 ja 1994.

Kuvio 1. Kuluttajahintaindeksin muutos edelliseen kuukauteen verrattuna

Kaikille entisille suunnitelmatalousmaille on ominaista inflaation pysyminen suhteellisen korkeana talouden siirtymävaiheen aikana, eivätkä Baltian maat muodosta tästä poikkeusta. Inflaatioon ovat syynä mm. kotimaisten hintasuhteiden sopeutuminen

maailmanmarkkinoilla vallitseviin hintasuhteisiin, säännöstelltyjen hintojen vähittäinen nosto, aliarvostetun valuuttakurssin aiheuttama hintojen nousu sekä tuottavuuden nopea kasvu. Tällä perusteella inflaation voi odottaa jatkuvan Baltian maissa suhteellisen nopeana myös kuluvana vuonna.

Kaikissa Baltian maissa on noudatettu pidättyväistä rahapolitiikka. Virossa rahapolitiikan linja perustuu maassa noudatettavaan sovellutukseen ns. currency board- eli valuuttakomiteajärjestelmästä, jossa kotimaassa liikkeessä olevan rahan määrä määräytyy automaattisesti valuuttavarannon muutosten mukaan. Keskuspankkia ei periaatteessa tarvittaisi lainkaan, vaan rahan liikkeelle laskusta voisi myös vastata erityinen valuuttakomitea (mistä johtuu järjestelmän nimitys). Kaikella kierrossa olevalla rahalla on oltava valuuttakate valuuttakomitean tai keskuspankin varannossa. Valuuttavaranto määrittää kierrossa olevan rahan maksimimäärän ja asettaa rajan rahapolitiikan harjoittamiselle. Liettua otti käyttöön vastaavanlaisen valuuttakomiteajärjestelmän vuoden 1994 huhtikuussa.

Maailmassa melko harvinaisen valuuttakomiteajärjestelmän käyttöönottoa kahdessa Baltian maassa on perusteltu mm. sillä, että asettamalla automaattiset rajat kotimaiselle rahan tarjonnalle eliminoidaan mahdollisuudet inflatoriseen budjettilijäämien rahoittamiseen rahan liikkeelle laskemisella. Valuuttakomiteajärjestelmän myötävaikutusta vakautuksen onnistumiseen on vaikea arvioida, sillä vaikka Viro sai inflaationsa nopeasti putoamaan vuonna 1993, kiihtyi se jälleen jonkin verran viime vuonna. Joka tapauksessa Virossa valuuttakomiteatyypinen tiukasti hallinnoitu järjestelmä lisäsi uuden valuutan uskottavuutta heti sen olemassaolon alkuvaiheesta lähtien. Liettuaassa taas inflaatio hidastui nykytasolleen jo ennen valuuttakomitean käyttöönottoa. Liettua on koko itsenäisyytensä ajan kärsinyt poliittisista kiistoista, jotka ovat koskeneet myös talouden linjauksia ja keskuspankin toimintaa. Liettualaisten lähteiden mukaan valuuttakomiteajärjestelmä ainakin aluksi rauhoitti rahapolitiikkaa ja valuuttakurssia koskevaa kiistelyä. Vaikka Latvia periaatteessa noudattaa perinteistä keskuspankkijohtoista rahajärjestelmää, on se keväästä 1994 lähtien epävirallisesti soveltanut valuuttakomitea-periaatetta, ja siellä inflaatio oli viime vuonna hitainta Baltian maista¹.

Valuuttakomiteajärjestelmän toimintaperiaatteisiin kuuluu yhtenä osana kiinteä valuuttakurssi. Viron vuonna 1992 käyttöön ottama kurssi 1 DEM = 8 EEK on edelleen voimassa. Liettua sitoi valuuttansa huhtikuussa 1994 dollariin suhteessa 1 USD = 4 LTL. Myös Latvia, joka ruplavyöhykkeestä eroamisen jälkeen harjoitti keskuspankin ohjaamaa kelluvan kurssin politiikkaa, sitoi viime vuoden helmikuussa valuuttansa epävirallisesti IMF:n korivaluuttaan SDR:ään suhteessa 1 SDR = 0.8 LVL.

Viime vuoden loppupuolella alkoi erityisesti Virossa ja Liettuassa liikkua huhuja valuutan devalvoinnista, mikä heikentäisi ratkaisevasti valuuttakomiteajärjestelmän uskottavuutta. Huolimatta suhteellisen nopeana jatkuneesta inflaatiosta eivät Baltian maiden valuutat vielä ole yliarvostettuja, mikä näkyy esimerkiksi keskipalkkojen suuruudesta dollareissa ilmaistuna. Talouden perustekijät eivät siten näyttäisi antavan aihetta devalvointiin. Virossa devalvaatiospekulaatiot ovatkin ilmeisesti yhteydessä vuoden 1995 maaliskuun parlamenttivaalien kampanjointiin. Liettuassa devalvaatiohuhut aiheuttivat vuoden 1995 alussa keskuspankin valuuttareservien supistumisen liikepankkien vaihtaessa litejä valuuttoihin.

¹ Katso lähemmin Pekka Sutela, First Years of Economic Transition in the Baltics, Bank of Finland Bulletin, February 1995.

Baltian maat hyväksyivät syyskuussa 1994 ensimmäisinä siirtymätalousmaina IMF:n Artiklan VIII, mikä tarkoittaa valuuttojen täyttä vaihdettavuutta vaihtotaseen eli juoksevien maksujen osalta. Käytännössä Baltian maiden valuutat ovat täysin vaihdettavia myös pääomaliikkeiden osalta, lukuun ottamatta Liettuaissa voimassa olevia muutamia pienehköjä rajoituksia.

Valuuttakomiteajärjestelmän negatiivisena puolena on, että kotimaassa kierrossa olevan rahan määrä voi lisääntyä ainoastaan valuuttavarannon lisääntymisen myötä, eli maan on saatava ulkomaista valuuttaa joko vientituloina, sijoituksina tai lainoina. Ongelmia saattaa syntyä, jos esimerkiksi vientitulot syystä tai toisesta yhtäkkiä pienenevät. Tähän asti Baltian maiden vienti on kehittynyt suotuisasti ja maat ovat saaneet myös ulkomaisia sijoituksia sekä rahoitusta kansainvälisiltä rahoituslaitoksilta.

Baltian maissa noudatetulla kireällä rahapolitiikalla on yhteys finanssipolitiikkaan, joka sekin oli viime vuonna edelleen hyvin tiukkaa. Baltian maissa on laeilla rajoitettu tai kokonaan kielletty keskuspankin harjoittama budjettialijäämien rahoitus. Tämä merkitsee, että mahdolliset budjettivajeet on katettava lainanotolla joko kotimaasta tai ulkomailta. Nämäkin rahoituslähteet ovat rajoitetut, sillä kotimaassa rahoitusmarkkinat ovat vielä kehittymättömät ja ulkomaista rahoitusta pienet ja taloudeltaan vielä epävarmat siirtymätalousmaat voivat saada lähinnä vain kansainvälisiltä rahoituslaitoksilta.

Baltian maat pystyivät pitämään budjettinsa tasapainossa vuoteen 1993 asti, ja vuonna 1994 vajeet olivat alustavien tietojen mukaan korkeintaan noin 10 % budjetin menoista ja alle kaksi prosenttia bkt:sta, joten ne mahtuivat hyvin IMF-ohjelmissa sovittuihin puitteisiin. Virossa budjetti oli lievästi ylijäämäinen myös vuonna 1994. Rajoittava budjettipolitiikka on kuitenkin merkinnyt menojen erittäin tiukkaa karsintaa.

Budjetin tulopuolta pienentää se, että verohallinnon kehittymättömyyden vuoksi osa erityisesti yrityssektorin verotuloista jää saamatta. Tilannetta ollaan korjaamassa, ja esimerkiksi Liettuaissa kuukausittainen verokertymä lisääntyi vuoden lopulla useita kymmeniä prosentteja tehostetun valvonnan seurauksena. Latviassa parlamentti hyväksyi uudet verolait vuoden 1995 alussa. Ne rajoittavat mm. yritysten välisiä käteismaksuja, jotka ovat liikkuneet tähän asti suureksi osaksi kirjanpidon ulkopuolella. Veropohjaa Baltian maissa on toisaalta laajentanut talouden ja oman valuutan vakaus, mikä on pienentänyt dollarisoitumista ja varjotalouden osuutta taloudessa.

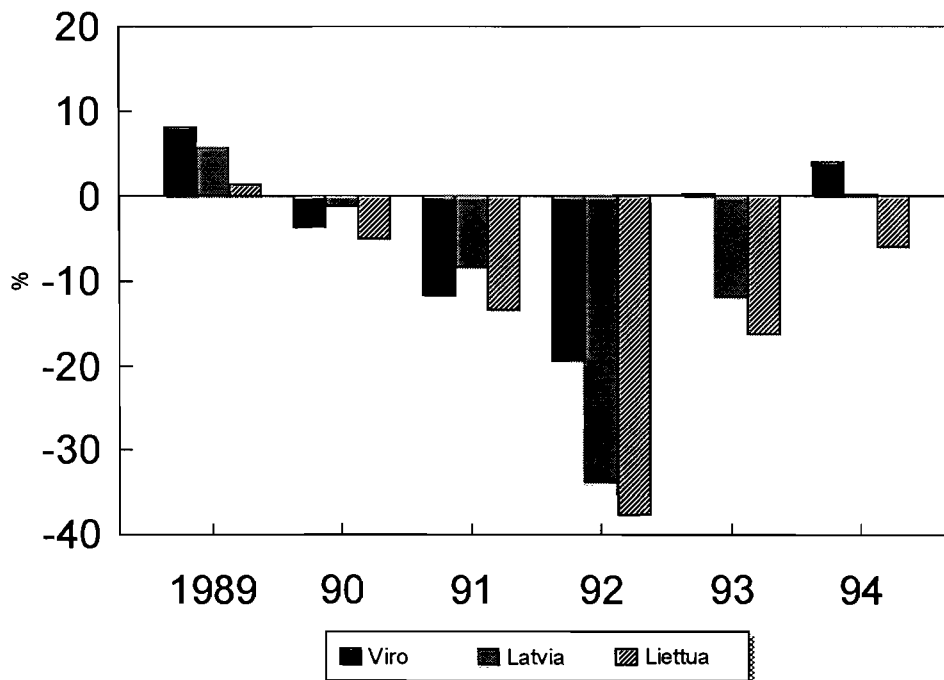
3 Viron talous ensimmäisenä nousuun

Bkt:n kehitystä koskevat tilastot ovat kaikissa siirtymätalousmaissa ongelmallisia, sillä osa erityisesti yksityisen sektorin tuotannosta ei tule tilastoihin. Viron Markkinatutkimusinstituutin selvityksen mukaan lähes 20 prosenttia taloudellisesta toiminnasta jää Virossa tilastojen ulkopuolelle, pääsyyinä on yritysten pyrkimys välttää veroja. Baltian maiden bkt-luvut ovatkin toistaiseksi lähinnä arvioita.

Bruttokansantuotteen pudotus alkoi Baltian maissa vuonna 1990. Viron talous näyttää elpyneen Baltian maista nopeimmin, sillä virolaiset lähteet arvioivat bkt:n pysyneen vuonna 1993 suurin piirtein edellisen vuoden tasolla (IMF:n arvion mukaan bkt kuitenkin aleni 2 prosentilla). Latviassa bkt vielä pieneni vuonna 1993 arviolta 12 % ja Liettuaassa 16 %.

Kuviossa 2 on esitetty bkt:n kehitys. Virossa bruttokansantuote kasvoi vuonna 1994 alustavien arvioiden mukaan 4 %. Latviassa ja Liettuaassa kokonaistuotanto aleni virallisten tilastojen mukaan edelleen. Latviassa bruttokansantuote aleni viime vuoden 9 ensimmäisen kuukauden aikana runsaat kolme prosenttia edellisen vuoden vastaavasta ajasta. Latvian valtiovarainministeriön mukaan epätäydellinen tilastointi huomioon ottaen on kuitenkin todennäköistä, että tuotannon lasku pysähtyi ja tuotanto säilyi edellisen vuoden tasolla. Liettuaassa kokonaistuotannon lasku vuonna 1994 oli talousministeriön ja keskuspankin vuoden lopulla tekemien ennusteiden mukaan 5–7 %.

Kuvio 2. Bkt:n muutos 1989 - 1994 (1994 arvio)

Investointien osuus bruttokansantuotteesta on Baltian maissa pudonnut poikkeuksellisen alas viime vuosien aikana. Latviassa kyseinen osuus oli vuonna 1993 arviolta runsaat 13 % ja Liettussa 15 %. Vuoden 1994 tietoja ei vielä ole saatavilla. Investointien käynnistyminen olisi hyvin tärkeää talouden kehitykselle, mutta toistaiseksi investointien elpyminen on ilmeisesti ollut hidasta. Selkeimmin investoinnit ovat ehkä elpymässä Virossa.

Taloussympäristön epävarmuus ja puute kotimaisista pääomista ovat suurimpia esteitä investointien tiellä. Merkittävimmät yksittäiset investoinnit ovat tulleet lähes poikkeuksetta ulkomaisilta sijoittajilta, vaikka niidenkin kiinnostusta rajoittaa länsimaihin verrattuna vielä kehittymätön ja epävarma taloudellinen toimintaympäristö. Huomattava osa sekä koti- että ulkomaisista investoinneista tehdään suhteellisen pieniä sijoituksia vaativalle palvelusektorille, erityisesti kaupan, kuljetusten ja turismin aloille.

Tuotantosektorilla on kaikissa Baltian maissa tapahtumassa laaja rakennemuutos. Teollisuustuotannon ja maatalouden osuus kokonaistuotannosta alenee ja palveluiden ja rakentamisen osuus on kasvussa, eli tuotannon rakenne lähenee länsimaille tyypillistä rakennetta. Taulukossa 1 on esitetty kokonaistuotannon jakautuminen eri komponentteihin vuosina 1990 ja 1993. Vuoden 1990 osalta taulukon luvut perustuvat Neuvostoliitossa tuolloin voimassa olleille hallinnollisesti asetetuille hinnoille, eivätkä siten täysin oikein kuvaa eri sektoreiden osuutta tuotannosta. Joka tapauksessa on selvää, että maatalouden osuus on alentunut nopeasti ja palveluiden osuus kasvanut. Teollisuustuotannon romahtaminen on nostanut palveluiden osuutta, joka sinänsä saattaa olla vielä jopa aliarvioitu, koska juuri yksityisen palvelusektorin toimintaa voi jäädä tilastoimatta. Liettussa rakennemuutos on ollut hitaampaa kuin Virossa ja Latviassa.

Taulukko 1. Bruttokansantuotteen jakauma tuotannonaloittain, %

Vuosi 1990	Viro	Latvia	Liettua
Bkt	100	100	100
Teollisuus	62	60	54
Maatalous	17	20	25
Rakentaminen	9	7	10
Palvelut	12	13	11

Vuosi 1993	Viro	Latvia	Liettua
Bkt	100	100	100
Teollisuus	27	27	34
Maatalous	10	15	21
Rakentaminen	7	4	7
Palvelut	56	54	38

Teollisuustuotanto väheni edelleen viime vuonna Latviassa ja Liettuaassa. Latviassa lasku oli 10 %. Liettuan teollisuudessa viime vuosien aikana tapahtuneesta romahduksesta kertoo se, että teollisuuskapasiteetin käyttöaste oli vuonna 1994 keskimäärin vain 45 %. Jotkut teollisuudenalat kuitenkin jo lisäsivät tuotantoaan. Latviassa teollisuudenaloista nopeimmin kasvoi puunjalostus. Virossa teollisuustuotanto ilmeisesti jo kasvoi viime vuonna. Nopeimmin kasvoivat vaneri- ja puuvillateollisuus sekä jotkut elintarviketeollisuuden alat. Maatalouden kehitys on mielenkiintoista erityisesti Viron noudattaman länsimaissa täysin poikkeuksellisen maatalouspolitiikan vuoksi. Viro ei ole suojannut maatalouttaan tuonnilta, eikä se käytännöllisesti katsoen tue kotimaista maataloustuotantoa. Maataloustuotanto on Virossa alentunut vuosina 1990–1993 noin 40 % ja vuonna 1994 tuotanto laski edelleen. Osaksi kehitys on luonnollista, sillä Neuvostoliiton aikana Viron maataloussektori oli länsimaisen mittapuun mukaan ylisuuri ja tehoton.

Latviassa ja Liettuaassa noudatettava maatalouspolitiikka seuraa länsimaisia linjoja tuontisuojaajineen, mutta myös näissä maissa maataloustuotanto on alentunut Neuvostoliiton ajan ylisuurelta tasolta. Syyt ovat samat kuin Virossa eli kylvöalojen supistuminen ja karjan määrän pieneneminen. Latviassa maataloustuotanto aleni edelleen vuonna 1994 lähes 30 %

Väestön elintaso on vuoden 1994 aikana parantunut, sillä reaali-palkat ilmeisesti kasvoivat kaikissa maissa, vaikkakaan tarkkoja tietoja ei vielä ole saatavilla. Reaali-palkat kääntyivät Virossa ja Latviassa nousuun jo vuonna 1993, kasvu oli Virossa 6 % ja Latviassa 1 %. Liettuaassa reaali-palkat alenivat tuolloin 45 %. Elinolosuhteet ovat edelleen vaikeat suurimmalle osalle Baltian maiden väestöä, kun otetaan huomioon reaali-tulojen 1990-luvulla tapahtunut jyrkkä pudotus. Vaikein tilanne lienee Liettuaassa, jossa tilastoviraston tekemän selvityksen mukaan viime vuoden alkupuoliskolla 60 % perheen tuloista kului ruokaan. Virossa vastaava osuus oli runsaat 30 %.

Keskipalkka oli Virossa vuoden 1994 lopulla noin 140 dollaria ja Liettuaassa noin 120 dollaria. Palkka- samoin kuin hintataso ovat korkeimmat Latviassa, jossa keskipalkka oli eri tietolähteiden mukaan 150–190 dollaria. (Palkat on muutettu dollareiksi virallisilla valuuttakursseilla, eivätkä ne siksi kuvaa oikein ostovoimaa.)

4 Yhteys länteen voimistui edelleen

Baltian maat ovat olleet aktiivisia ulkomaankauppapolitiikassaan länsimaiden suuntaan. Vuonna 1994 Baltian maat solmivat kukin vapaakauppasopimuksen EU:n kanssa. Sopimukset astuivat voimaan vuoden 1995 alusta. Viro siirtyi välittömästi vapaakauppaan EU:n kanssa, kun taas Latviassa on neljän vuoden ja Liettulla kuuden vuoden siirtymäkausi. Vapaakauppasopimukset eivät koske maataloustuotteita, joiden kauppaan sovelletaan tullien lisäksi kiintiöitä. Kiintiöitä käytetään myös tekstiilien kaupassa. Viron ja EU:n väliset neuvottelut olivat aikaa vievimmat. Neuvotteluita vaikeutti Viron täysin vapaa ulkomaankauppajärjestelmä, jonka perusteella Viro halusi itselleen saman tullittoman kohtelun EU-markkinoilla kuin mitä EU-maat saavat Viron markkinoilla. Tekstiilien vientiin Viro suostui rakentamaan lisensiointijärjestelmän.

Parhaillaan Baltian maat käyvät neuvotteluja EU:n kanssa liitännäisjäsenyydestä eli samanlaisesta ns. Eurooppa-sopimuksesta kuin mitä Keski- ja Itä-Euroopan maat ovat solmineet aiemmin EU:n kanssa. Baltian maiden viranomaisten omien arvioiden mukaan Eurooppa-sopimukset voitaisiin solmia jo kuluvin vuoden kesään mennessä. Eurooppa-sopimusten solmiminen nostaisi Baltian maat EU-täysjäsenyysneuvotteluissa samalle lähtöviivalle Puolan, Unkarin, Tsekin, Slovakian, Bulgarian ja Romanian kanssa. Baltian maat kokevat erittäin tärkeäksi päästä lähentymään EU:ta ensimmäisten Keski- ja Itä-Euroopan maiden joukossa. Ainakin talouskehityksen puolesta tämä on perusteltua, sillä Baltian maat ovat useilla talouden sektoreilla jo saavuttaneet saman tason kuin edistyneimmät KIE-maat.

Vaikka Baltian maat ovat kauppapoliittisissa toimitissaan edenneet suunnilleen samaan tahtiin, eivät ne ole esiintyneet neuvotteluissa yhtenä ryhmänä, vaan toimivat itsenäisesti kukin omista lähtökohdistaan. Baltian maiden vähäistä keskinäistä yhteistyötä on arvosteltu erityisesti alueen ulkopuolelta, mm. EU näkisi mielellään Baltian maat yhtenäisenä ryhmänä ennen niiden lähempää liittymistä EU:hun.

Venäjä on edelleen yksi Baltian maiden tärkeimpiä kauppakumppaneita. Viime keväänä Venäjä saattoi voimaan uuden tuontitullitariffin, jossa maat on jaettu ryhmiin sen mukaan, millaista tullikohtelua niistä tuotaviin tavaroihin sovelletaan. Lähes ainoina maina Baltian maat jätettiin suosituimmuuskohtelun ulkopuolelle, mikä nosti Baltian maista tulevan tuonnin tullit kaksinkertaisiksi normaalitulleihin verrattuna. Korotetut tullit ovat haitanneet erityisesti elintarvikevientiä Venäjälle.

Kaikki Baltian maat olivat jo aiemmin sopineet Venäjän kanssa suosituimmuuskohtelusta, mutta sopimuksia ei ollut ratifioitu Venäjän parlamentissa. Venäjä ratifioi Latvian kanssa solmitun sopimuksen vasta kesällä 1994, kun maat olivat sopineet ehdoista, joilla venäläiset joukot vedetään pois Latviasta. Liettualaislähteiden mukaan Venäjä ratifioi Liettuan suosituimmuusopimuksen vuoden 1995 alussa sen jälkeen kun Liettua ja Venäjä sopivat venäläisten joukkojen kauttakulusta Kaliningradiin. Viron osalta sopimus on edelleen ratifioimatta, ja asian etenemistä vaikeuttaa Viron vuoden 1995 alussa hyväksymä uusi kansalaisuuslaki, joka Venäjän mukaan hankaloittaa Viron venäläisen väestön pääsyä Viron kansalaisiksi.

Baltian maiden keskinäinen sopimus vapaakaupasta astui voimaan huhtikuussa 1994. Tavaroiden vapaa liikkuvuus ei joidenkin tietojen mukaan käytännössä kuitenkaan heti toteutunut. Baltian maiden välinen sopimus ei kata maataloustuotteita, joista neuvotellaan erikseen. Ongelmana on ollut Viron täysin vapaa elintarviketuonti, jota Latvia ja Liettua eivät ole halunneet hyväksyä. Viime vuoden lopulla Viro ja

Liettua kuitenkin pääsivät kahdenkeskiseen sopimukseen maataloustuotteiden vapaakaupasta, joskaan sopimus ei vielä ole voimassa, sillä maiden parlamentit eivät ole sitä ratifioineet.

5 Vaihtotaseet negatiivisia, ulkomaiset investoinnit kasvussa

Taulukossa 2 on esitetty yhteenveto Baltian maiden ulkomaankaupan rakenteesta maaryhmittäin. Baltian maiden ulkomaankauppa on suuntautunut nopeasti länteen, ja tässäkin asiassa johdossa on Viro. Vuonna 1994 Viron ulkomaankaupan vaihdosta runsas neljännes muodostui kaupasta IVY-maiden kanssa ja yli puolet EFTA- ja EU-maiden kanssa käydystä kaupasta. Länsimaiden kanssa käytävässä kaupassa painottuu voimakkaasti Suomen osuus, joka oli lähes 25 % koko kaupasta. Venäjän osuus Viron ulkomaankaupasta oli noin 20 %.

Latvia kävi ulkomaankaupastaan viime vuonna 36 % IVY-maiden kanssa. EFTA- ja EU-maista tärkein kauppakumppani oli Saksa runsaan 10 %:n osuudella kokonaiskaupasta. Suurin yksittäinen kauppakumppani oli Venäjä, jonka osuus Latvian ulkomaankaupasta oli noin neljännes.

Liettuan ulkomaankaupan maajakauma on muuttunut hitaimmin Baltian maista. Liettuan merkittävin kauppakumppani oli viime vuonna edelleen Venäjä 34 %:n osuudella. Saksa on myös Liettuassa tärkein länsimainen kauppakumppani 13 %:n osuudella kaupasta.

Keskenään Baltian maat kävivät 7–9 % kaupastaan.

Taulukko 2. Ulkomaankaupan maaryhmäjakauma, %

	Viro 94*		Latvia 94		Liettua 94	
	vienti	tuonti	vienti	tuonti	vienti	tuonti
EU & EFTA	50	65	28	40	31	34
IVY-maat	30	20	42	30	47	50
Muut maat	20	15	30	30	22	16
Yhteensä	100	100	100	100	100	100

*) 1994 / I-XI

Maksutasetietojen mukaan Viron ulkomaankauppa kasvoi vuonna 1994 erittäin nopeasti, viennin arvo oli noin 65 % korkeampi kuin edellisen vuoden vastaavana aikana ja tuonnin arvo oli lähes kaksinkertaistunut. Latvian ulkomaankaupasta ei tietoja ole saatavissa vielä koko vuodelta, mutta mikäli ulkomaankaupan kehitys jatkui loppuvuonna samanlaisena kuin vuoden kolmella ensimmäisellä neljänneksellä, näyttää siltä, että vuonna 1994 Latvian vienti aleni jonkin verran edellisestä vuodesta ja tuonti kasvoi vain hiukan. Liettuan ulkomaankauppa näyttää vuoden 1994 ensimmäisellä puoliskolla kasvaneen vähintään yhtä nopeasti kuin Viron ulkomaankauppa, joskin on muistettava tilastojen epätarkkuudet.

Latvian viennin alenemiseen on yhtenä syynä se, että maa ei ole pystynyt länsiviennin lisäyksellä kompensoimaan alentunutta vientiään IVY-maihin. Viron vienti on kehittynyt suotuisasti sekä länteen että IVY-maihin.

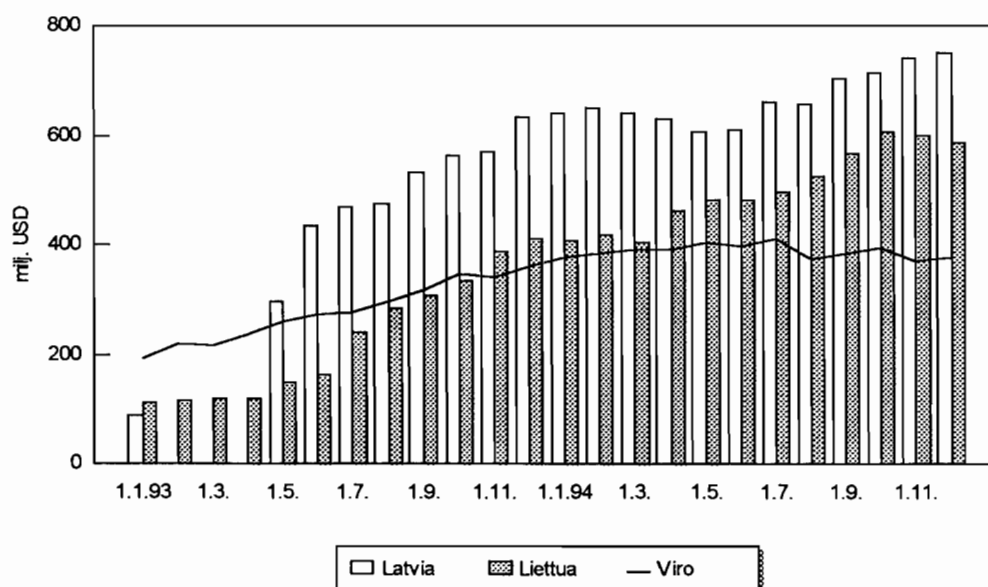
Baltian maat eroavat toisistaan jonkin verran ulkomaankaupan rakenteen perusteella. Latviassa ja Liettuaassa energia muodostaa tuonnista 30–40 %. Viro puolestaan on energian suhteen melko omavarainen, sillä se tuottaa palavakivellä sähköä yli oman tarpeen ja tuo vain jonkin verran maakaasua sekä öljytuotteita. Niiden osuus tuonnista oli viime vuonna 15 %.

Baltian maiden viennissä tärkeimpiä tuotteita ovat elintarvikkeet (erityisesti Virossa), puu sekä puusepänteollisuuden tuotteet, tekstiiliteollisuuden tuotteet ja Liettuaassa öljytuotteet. Viennin kehitys kertoo puun kasvavasta merkityksestä Baltian maiden talouksille. Maiden pinta-alasta noin 40 % on metsää, ja erityisesti Virossa puun ja puusepänteollisuuden tuotteiden vienti kasvoi merkittävästi viime vuonna.

Kaikkien Baltian maiden kauppataaseet olivat viime vuonna alijäämäisiä ja alijäämät ovat kasvussa. Tuontiin suhteutettuina alijäämät olivat suunnilleen saman suuruisia kaikissa maissa. Viron kauppataase oli vuoden 1994 kolmen neljänneksen aikana alijäämäinen 3,7 miljardilla kruunulla, mikä oli 24 % tuonnin arvosta. Latviassa ja Liettuaassa alijäämän suuruus oli 20–25 % tuonnin arvosta.

Periaatteessa kehitys ei ole huolestuttava, jos tuonnissa on investointitavaroilla suuri osuus. Niiden avulla synnytetään uutta tuotantoa ja vientiä, jolla kauppavajeet saadaan maksettua. Virossa tilanne näyttää olevan tällainen, kun taas Latvia ja Liettua ovat tässä suhteessa heikommassa asemassa. Ulkomaankauppatalastoista ei saa erikseen selville investointitavaroiden osuutta tuonnista, mutta esimerkiksi Latvian valtiovarainministeriön mukaan investointitavaroiden osuus Latvian tuonnista oli viime vuonna vajaat 10 %. Myös Liettuan kohdalla on näkynyt mainintoja siitä, että investointitavaroiden osuus tuonnista on liian alhainen.

Kuvio 3. Kulta- ja vaihdettavavaluuttavaranto

Vaihtotaseet olivat negatiivisia kaikissa Baltian maissa viime vuonna. Virossa vaihtotaseen alijäämä oli runsaat puolet kauppataseen alijäämästä, eli palvelutuloilla ja ulkomailta saaduilla tulonsiirroilla pystyttiin kompensoimaan kauppataseen vajetta. Liettuassa kaupp- ja vaihtotaseen vajeet olivat lähes saman suuruiset ja ulkomaiset tulonsiirrot kumosivat palvelutaseen vajeen. Myös Latvian vaihtotase oli ilmeisesti negatiivinen, joskaan tarkkoja lukuja ei ole vielä käytettävissä.

Liettuassa myös maksutase oli negatiivinen vuoden 1994 ensimmäisellä puoliskolla, eli maahan tullut pääoma ei riittänyt kattamaan vaihtotaseen vajetta, vaan se oli katettava keskuspankin valuuttavarannoista.

Latvialla on Baltian maiden suurin valuuttavaranto, ja sen pääomatasetta kasvattavat erityisesti IVY-maista latvialaisiin pankkeihin tehdyt sijoitukset. Kuviossa 3 on esitetty Baltian maiden keskuspankkien hallussa olevien valuuttareservien kehitys. (Reservit on ilmoitettu dollareissa, joten sen kurssivaihtelu vaikuttaa jonkin verran reservien kehitykseen.) Varanto vastaa Virossa ja Liettuassa noin 3 kuukauden ja Latviassa noin 5 kuukauden tuontia.

Mikäli Baltian maat jatkavat talouspolitiikassaan IMF:n kanssa sovittujen vakautusohjelmien linjoilla, pitäisi niiden pystyä kattamaan maksutasevajeensa IMF:n, Maailmanpankin ja muiden kansainvälisten ja kansallisten rahoituslaitosten lainojen turvin.

6 Viroon edelleen eniten ulkomaisia investointeja

Viro johtaa edelleen Baltian maiden ulkomaisia investointeja koskevia tilastoja. Maksutasetilastojen mukaan viime vuoden kolmen ensimmäisen neljänneksen aikana suoria sijoituksia tuli maahan noin 2,5 miljardin kruunun eli noin 200 miljoonan dollarin arvosta. Vastaava luku koko edellisenä vuonna oli 160 miljoonaa dollaria. Bkt:hen suhteutettuna suorien sijoitusten osuus on kansainvälisesti katsoen erittäin suuri, vuonna 1993 se oli yli 10 %.

Ulkomaisia sijoituksia koskevat tilastot ovat epätäydellisiä erityisesti Latviassa ja Liettuaassa. Tiedot sijoituksista vaihtelevat suuresti lähteestä riippuen ja tilastoja on siten parasta pitää lähinnä suuntaa-antavina. Sekä Latviaan että Liettuaan tehtiin viime vuonna ulkomaisia investointeja ilmeisesti alle 100 miljoonan dollarin arvosta. Liettuaassa investointien määrä aleni merkittävästi edellisestä vuodesta.

Taulukossa 3 on esitetty yhteenveto tärkeimmistä ulkomaisista investoijamaista Baltiassa. Taulukosta näkyy selvästi Pohjoismaiden, lähinnä Suomen ja Ruotsin, suuri merkitys sijoittajina Virossa. Pohjoismaiden merkitys vähenee ratkaisevasti siirryttäessä Latviaan ja Liettuaan.

Taulukko 3. Suurimmat ulkomaiset investoijat: maajakauma

	investoijamaa	%-osuus yritysten lukumäärästä	%-osuus kokonais-investoinneista
Viro 1.1.95	Ruotsi	11	28
	Suomi	52	22
	Venäjä	13	12
	USA	4	7
	Saksa	4	4
Latvia 31.7.94	Tanska	*)	31
	Venäjä	26	*)
	USA	8	18
	Saksa	12	9
	Ruotsi	7	4
Liettua 31.10.94	Englanti	2	22
	Saksa	17	18
	USA	6	11
	Venäjä	24	6
	Puola	15	5

*) Tietoa ei saatavilla.

Viron talousministeriön tietojen mukaan Suomi on edelleen suurin sijoittaja Virossa suomalaisomisteisten yritysten lukumäärän mukaan laskettuna, mutta Ruotsi on sijoittanut Viroon eniten pääomia. Venäjä on kuitenkin viime aikoina lisännyt aktiivisuuttaan Virossa, sillä se johtaa vuonna 1994 tehtyjen sijoitusten tilastoa 26 %:n osuudella sijoituksista. Suomi oli seuraavana 11 %:n osuudella ja Ruotsi kolmantena 10 %:n osuudella.

7 Rahoitusjärjestelmä vielä kehittymässä

Markkinatalousjärjestelmän edellyttämät muutokset Baltian maiden talouden organisaatioissa ja toiminnoissa etenivät viime vuoden aikana vaihtelevalla nopeudella. Tärkeimpiä näistä uudistuksista erityisesti yritysten toimintaympäristön kannalta ovat rahoitusjärjestelmän kehitys ja valtionyritysten yksityistäminen.

Baltian maiden pankkijärjestelmä on monilta osin vielä keskeneräinen, vaikka yksityispankkeja alkoi syntyä Baltian maihin jo vuodesta 1988 lähtien. Ensimmäiset vuodet pankit saattoivat toimia ilman kunnollista valvontaa, sillä pankkitarkastusta läntisessä mielessä ei ollut olemassa. Baltian maat ovat sittemmin rakentaneet valvontajärjestelmiään, ja pisimmälle on ehtinyt Viro. Kaikissa maissa keskuspankki huolehtii pankkitarkastuksesta. Virossa hyväksyttiin viime vuoden lopulla uusi kauan valmisteltu pankkilaki, joka tiukentaa pankkeja koskevia määräyksiä ja niiden valvontaa.

Pankkien valvonnan paranemisesta kertoo se, että kaikissa Baltian maissa on viime vuoden aikana peruutettu pankkien lisenssejä väärinkäytösten takia tai asetettu pankkeja selvitystilaan. Latviassa ja Liettuaissa kysymys on ollut muutaman pienehkön pankin toiminnan lopettamisesta, eikä seurauksena ole ollut talletuspakoa tai kriisin leviämistä. Virossa keskuspankki joutui viime syksynä ottamaan haltuunsa maan suurimpien pankkien joukkoon kuuluneen Sosiaalipankin ja sijoittamaan siihen pääomaa sen jouduttua vaikeuksiin. Myöhemmin pankki fuusioitiin pienempään, myös vaikeuksiin joutuneeseen Viron Kehityspankkiin ja ne jatkavat yhdistyneenä toimintaansa. Pankin suurin omistaja on tällä hetkellä Viron keskuspankki.

Baltian maiden pankkisektorit ovat kokonaisuutena ottaen edelleen suhteellisen epävakaat, sillä valtaosa pankeista on hyvin pieniä. Kaikissa Baltian maissa pankkien peruspääomavaatimuksia ollaan asteittain korottamassa, mikä on johtanut ja johtaa tulevaisuudessa pienten pankkien yhdistymiseen. Virossa toimii tällä hetkellä 21, Latviassa 56 ja Liettuaissa 26 pankkia.

Baltian maat eivät rajoita ulkomaisten pankkien asettumista maahan. Toistaiseksi ulkomaiset pankit ovat enimmäkseen avanneet edustustoja Baltiaan. Edustustoja ovat perustaneet suomalaiset pankit Tallinnaan ja saksalainen Dresdner Bank Riikaan. Myös yhdellä pietarilaisella pankilla on edustusto Tallinnassa. KOP ja SYP saivat molemmat syksyllä 1994 Viron keskuspankilta luvan sivukonttorin avaamiseen, samoin ukrainalainen INKO-pankki, joka on jo aloittanut toimintansa. Ranskalainen Société Générale on saanut Latvian keskuspankilta luvan pankkitoiminnan aloittamiseen.

Taloudellisen toimintaympäristön kehittymättömyydestä ja nopeasta inflaatiosta johtuen eivät rahoitusmarkkinat Baltian maissa vielä toimi normaalilla tavalla. Pankit eivät vieläkaan juuri anna pitkäaikaista rahoitusta, mikä johtuu paikallisiin yrityksiin ja investointeihin liittyvistä suurista riskeistä ja vakuusjärjestelyiden käytännön hankaluuksista. Nopeasta inflaatiosta johtuen nimelliskorot ovat korkeita; viime vuoden lopulla antolainauskorko oli Virossa runsaat 20 %, Latviassa 45–50 % ja Liettuaissa vajaat 60 %. Nimelliskorot ovat vuoden aikana alentuneet inflaation hidastumisen myötä, mutta erityisesti Latviassa reaalkorot ovat niin korkeita, että ne tekevät lähes mahdottomaksi lainanoton normaalia liiketoimintaa varten. Virossa reaalkorot olivat alkuvuoden negatiivisia inflaation kiihdyttyä väliaikaisesti poikkeuksellisen nopeaksi.

Riika oli sotien välisenä aikana Baltian alueen pankkikeskus ja se haluaisi nyt palauttaa tämän aseman itselleen. Riikasta on jo muodostunut IVY-maiden valuuttojen ja ulkomaankaupan maksuliikenteen merkittävä välittäjä ja IVY-maiden yritykset tallettavat ilmeisesti vientitulojaan latvialaisiin pankkeihin. Osaltaan tähän kehitykseen on vaikuttanut Latvian liberaali pankki- ja valuuttalainsäädäntö. Vaarana on, että myös rikollinen raha pyrkii käyttämään hyväkseen Latviaan liberaalista järjestelmää.

8 Yksityistäminen etenee, joskin hitaasti

Baltian maat käyttävät yritysten yksityistämisessä useita eri menetelmiä. Pienyritykset on jo valtaosaltaan yksityistetty myymällä ne useimmiten huutokaupoissa. Keski suurten ja suurten yritysten yksityistämisessä Viro ja Latvia ovat ottaneet käyttöön Saksassa käytetyn menetelmän, jossa yritykset myydään tarjouskilpailussa, joihin myös ulkomaiset sijoittajat voivat ottaa osaa. Tarjotun hinnan lisäksi ostajan valintaan vaikuttavat tämän sitoumukset tehdä investointeja ja taata työpaikkoja. Menetelmä tuo rahaa valtiolle, mutta sen heikkoutena on sen hitaus.

Vuoden 1994 lopulla Viron yksityistämismäärästä julisti yhdeksän ja viimeisen suuren tarjouskilpailun 43 yrityksen yksityistämiseksi. Teollisuuslaitosten yksityistäminen on tarkoitus viedä loppuun vuoden 1995 kuluessa ja painopistettä siirretään julkisten palveluiden yksityistämiseen. Yksityistettävien listalla on suuri määrä julkisia palveluita tuottavia yrityksiä, mm. rautatiet, energiayhtiö ja Tallinnan satama. Mikäli nämä suunnitelmat toteutuvat, merkitsee se yksityistämisen ulottamista aloille, jotka länsimaissa tavallisesti kuuluvat julkisen sektorin piiriin.

Latvia on yksityistämisessään Virossa ja Liettuasta jäljessä. Se aloitti keskisuuren ja suurten yritysten yksityistämisen vuonna 1994 uudistetuin periaattein. Tätä ennen yksityistäminen ei juuri ollut edennyt. Koska huomattava osa viime vuodesta kului yksityistämisestä huolehtivien organisaatioiden toiminnan käynnistämiseen, eivät yksityistämisen tulokset vielä olleet merkittäviä.

Latvia ja Viro ovat molemmat parhaillaan aloittamassa myös ns. kuponkiyksityistämistä. Sen periaatteena on jakaa ilmaiseksi väestölle valtion omaisuutta. Kuponkiyksityistämisen etuna on sen nopeus. Väestölle jaetaan kuponkeja, joilla voi hankkia yksityistettävää omaisuutta, esim. yritysten osakkeita tai asunnon. Kunkin asukkaan saamien kuponkien määrä riippuu Virossa työssäolovuosista ja Latviassa maassa asumisvuosista. Kuponkeja annetaan myös korvaukseksi Neuvostoliiton aikana takavarikoidusta omaisuudesta. Virossa ja Latviassa varataan osa vuonna 1995 yksityistettävistä tulevien yritysten osakkeista kuponkimyyntiä varten.

Yksityistämisessä on pisimmälle edennyt Liettua, joka valitsi yksityistämistä aloittaessaan vuonna 1991 päämenetelmäksi kuponkiyksityistämisen. Kuponkiyksityistäminen saatetaan loppuun kesällä 1995, johon mennessä kupongit on viimeistään käytettävä. Liettua on jatkamassa yksityistämistä uusin periaattein ja ottamassa jäljellä olevien yritysten yksityistämisessä käyttöön Viron mallin mukaiset tarjouskilpailut. Asiaa koskevaa lainsäädäntöä valmistellaan parhaillaan.

Yksityistämisen ohella tärkeä tekijä yksityisen sektorin kehittämisessä on uusien yritysten perustaminen. Uusia yrityksiä on syntynyt Baltian maihin hyvin nopeasti. Useimmat niistä ovat pieniä ja vähän pääomaa vaativia palvelualan yrityksiä. Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankin EBRD:n tietojen mukaan yksityisen sektorin osuus Baltian maiden tuotannosta on jo 50–55 %.

Viro myönsi ensimmäisenä Baltian maana ulkomaisille yrityksille oikeuden omistaa maata. Ulkomainen yritys voi saada maata omistukseensa hankkiessaan sillä sijaitsevan yrityksen. Latvia salli viime vuonna ulkomaisten yritysten omistaa maata, jos yrityksen kotimaa on solminut Latvian kanssa investointisuoja sopimuksen. Yhteisyritykset, joiden ulkomainen osuus ei ylitä 49 prosenttia, voivat myös omistaa maata. Käytännössä ulkomainen maanomistus kohtaa kuitenkin vielä vaikeuksia

Latviassa. Liettua ei toistaiseksi salli ulkomaista maanomistusta, mutta kysymys on parhaillaan parlamentin käsiteltävänä.

9 Sisäpolitiikassa kiistoja

Baltian maiden talouspolitiikan kireän vakautuslinjan on mahdollistanut se, että kansalaiset ovat toistaiseksi hyväksyneet taloudelliset uhraukset tulevaisuuden kasvun hyväksi. Merkkejä muuttuneesta ilmapiiristä oli vuoden 1994 aikana kuitenkin havaittavissa.

Mahdollisena osoituksena reformien hiipuvasta kannatuksesta olivat Virossa ja Latviassa vuonna 1994 koetut hallitusvaihdokset. Ne eivät kuitenkaan vielä aiheuttaneet sanottavia muutoksia reformipolitiikkaan. Viron keskusta-oikeistolainen hallitus kärsi vuoden aikana useista kriiseistä. Lopullisen iskun hallitukselle antoi ns. ruplaskandaali, jossa pääministeri Mart Laar oli osallisena. Raha-uudistuksessa vuonna 1992 kieroista poistettuja ja Venäjälle palautettavaksi sovittuja ruplia oli myyty välittäjän kautta ilmeisesti Tshetsheniaan. Mart Laar menetti paikkansa pääministerinä, mutta hänen johtamansa Isänmaa-puolue jatkoi edelleen päähallituspuolueena maaliskuun 1995 parlamenttivaaleihin asti.

Isänmaa-puolue, joka on ollut päähallituspuolueena vuoden 1992 vaaleista lähtien, on päävastuussa Viron tiukasta vakautuspolitiikasta ja talousjärjestelmän liberaalisista linjauksista. Viime vuoden lopulla tehtyjen mielipidemittausten mukaan puolueen kannatus on romahtanut muutamaa prosenttiin. Vaaleissa voittoa veikataan Maaseutuliiton ja Kokoomuspuolueen vaaliliitolle, mikä saattaa merkitä talouden uudistuslinjan pehmenemistä ja muutoksia esimerkiksi maatalouspolitiikkaan.

Latvian edellinen hallitus erosi viime vuoden kesällä maatalouspolitiikkaa koskeneen kiistan jälkeen, ja uusi hallitus saatiin nimitettyä vasta syksyllä. Uuden hallituksen pääpuolueena jatkaa edelleen reformeja ajava keskustalainen Latvian tie - puolue, ja sen kumppaniksi tuli keskusta-vasemmistolainen Taloustieteilijöiden poliittinen liitto. Hallituksen vaihdos ei ole merkinnyt muutoksia talouspolitiikan päälinjoihin. Talousuudistusten etenemistä on Latviassa kuitenkin koko ajan hidastanut se, että hallituksilla ei ole ollut takanaan parlamentin enemmistöä. Seuraavat parlamenttivaalit pidetään Latviassa lokakuussa 1995.

Liettuan suurimmat poliittiset kiistat viime vuoden aikana johtuivat hallituksen päätöksestä muuttaa rahapoliittista järjestelmää ottamalla käyttöön currency board -mekanismi, jota mm. keskuspankki vastusti jyrkästi. Hallitusvastuussa vuodesta 1992 lähtien ollut Demokraattinen työväenpuolue on koko ajan säilyttänyt asemansa suosituimpana puolueena. Talouden uudistuslinja on Liettuassa jonkin verran maltillisempi kuin esimerkiksi Virossa, mistä johtuen reformien eteneminen on hitaampaa. Muutoksia politiikkaan ei liene odotettavissa lähitulevaisuudessa.

10 Ulkopoliittiset asetelmat selkiintyvät

Ulkopoliittisella areenalla merkittävimpiä tapahtumia viime vuonna oli kesällä tapahtunut venäläisten joukkojen vetäytyminen Virosta ja Latviasta. Liettuaasta Venäjän sotavoimat poistuivat jo vuotta aiemmin. Latvia on ollut Venäjälle Baltian maista strategisesti tärkein, ja se on Baltian maista ainoa, jonne edelleen jäi venäläisiä joukkoja, sillä vetäytymissopimuksen osana Latvia vuokrasi maan länsiosassa sijaitsevan Skrundan tutka-aseman Venäjälle vuoteen 2000 asti.

Virossa ja Latviassa vetäytymisneuvotteluita hankaloittivat kysymykset ko. maissa asuvien eläkkeelle jääneiden venäläisupseerien asumisoikeudesta ja sosiaaliturvasta. Molemmissa maissa oppositio arvosteli hallitusta sopimusten solmimisen jälkeen liiallisesta periksiannosta Venäjälle näissä kysymyksissä, mutta toisaalta myös Venäjällä on sopimuksia arvosteltu periksiannosta Baltian maille. Latvia suostui takaamaan sosiaaliturvan ja antamaan asumisoikeuden ennen helmikuuta 1992 eläkkeelle jääneille upseereille. Viron pääosin samansisältöinen sopimus antaa Viron hallitukselle mahdollisuuden kieltää asumisoikeus henkilöiltä, joiden voidaan katsoa vaarantavan Viron turvallisuutta. Viron ja Venäjän välistä sopimusta ei vuoden loppuun mennessä vielä ollut ratifioitu kummankaan maan parlamentissa.

Vaikka venäläiset joukot ovat poistuneet Liettuaasta, maan suhdetta Venäjään ovat hankaloittaneet venäläiset sotilaskuljetukset Kaliningradiin. Vuoden 1995 alussa Liettua ja Venäjä pääsivät yhteisymmärrykseen kuljetuksista.

Koska Neuvostoliiton aikana tapahtui rajojen siirtoja tasavaltojen välillä eivätkä rajat olleet tarkasti merkittyjä, on Baltian mailla tuolta ajalta perintönä avoimia rajakysymyksiä sekä Venäjän että muiden maiden kanssa. Virolla on Venäjän kanssa erimielisyyttä noin 2.000 neliökilometrin suuruista alueista Itä-Virossa Narva-joen itäpuolella ja Petserinmaalla. Alueet kuuluivat Viron tasavallalle vuosina 1920–1940, mutta ne liitettiin Venäjän federaatioon Neuvostoliiton aikana. Viron perustuslaissa mainitaan vaatimus alueiden palauttamisesta Virolle, mutta palautus tuntuu epätodennäköiseltä, sillä Viro ei ole juuri saanut kansainvälistä tukea vaatimuksilleen. Venäjä on torjunut Viron aluevaatimukset ja merkitsi viime vuoden lopulla yksipuolisesti maiden välisen rajan. Viron pääministeri Andres Tarand antoi loppuvuonna sovittelevia lausuntoja rajakiistasta ja sanoi Viron olevan valmis kompromissiin. Sovittelevaan sävyyn lienee ainakin osittain syynä Viron halu lähentyä EU:ta, sillä rajakiistojen olemassaolo on epäilemättä este lähentymiselle.

Latviasta liitettiin Neuvostoliiton aikana Venäjän federaatioon Abrene-niminen alue maan itärajalta. Sen palauttamisesta on keskusteltu Latviassa, mutta Venäjä on ilmoittanut, että sillä ei ole avoimia rajakysymyksiä Latvian kanssa. Latvian ulkoministerin Valdis Birkavsin mukaan alueen palauttaminen Latvialle lähitulevaisuudessa ei ole todennäköistä.

Liettua ja Venäjä ovat sopineet maarajastaan, mutta neuvottelut merirajasta ovat vielä kesken. Liettuan ja Kaliningradin välisellä lahdella on merenpohjassa öljyesiintymiä, joiden hyödyntämisestä kumpikin osapuoli on kiinnostunut. Liettualla on ollut pieniä rajakysymyksiä avoimna myös Valko-Venäjän kanssa, mutta ne on saatu sovittua maanvaihtojen avulla.

Viro ja Latvia eivät ole vielä sopineet merirajastaan Riianlahdella. Latvia ja Liettua puolestaan sopivat viime vuonna maittensa välisestä rajasta, joka noudattaa vuoden 1940 rajalinjaa.

Lähteet

The Baltic Independent
The Baltic Observer
The Baltic News Service
Bulletin, Ministry of Finance of the Republic of Latvia
Bulletin, The Bank of Lithuania
Business with Latvia, The Latvian Development Agency
Eesti Statistika, Kuukiri, Eesti Statistikaamet
Foreign Trade, Eesti Statistikaamet
IMF Economic Reviews, 6/94, Lithuania
IMF Economic Reviews, 7/94, Estonia
Lithuania's Statistical Yearbook, 1993
Monetary Review, Latvijas Banka
Statistical Yearbook of Latvia, 1993
Teabeleht, Eesti Pank
Transition report, October 1994, European Bank for Reconstruction and Development

IDÄNTALOUKSIEN KATSAUKSIA

nro:sta 4 lähtien ISSN 1235-7405

- 1/92 Pekka Sutela: **Neuvostoliiton hajoamisen taloudelliset aspektit.** 24 s.
Jouko Rautava: **Suomen ja Venäjän taloussuhteet Suomen EY-jäsenyyden valossa.** 12 s.
- 2/92 Seija Lainela - Jouko Rautava **Neuvostoliiton talouskehitys vuonna 1991.** 15 s.
Seija Lainela **Viron taloudellisen kehityksen lähtökohdat.** 9 s.
Merja Tekoniemi **Yksityistäminen itäisen Euroopan maissa ja Baltiassa.** 7 s.
- 3/92 Kamil Janáček **Transformation of Czechoslovakia's Economy: Results, Prospects, Open Issues.** 20 p.
Sergey Alexashenko **General Remarks on the Speed of Transformation in the Socialist Countries.** 25 p.
Sergey Alexashenko **The Free Exchange Rate in Russia: Policy, Dynamics, and Projections for the Future.** 19 p.
Jouko Rautava **Liikaraha, inflaatio ja vakauttaminen.** 16 s.
- 4/92 Stanislava Janácková - Kamil Janáček **Privatization in Czechoslovakia.** 8 p.
Sergey Alexashenko **The Collapse of the Soviet Fiscal System: What Should Be Done?** 45 p.
Juhani Laurila **Neuvostoliiton ja Venäjän velka.** 23 s.
Jukka Kero **Neuvostoliiton ja Venäjän ulkomaankauppa.** 24 s.
- 5/92 Pekka Sutela **Clearing, Money and Investment: The Finnish Perspective on Trading with the USSR.** 26 p.
Petri Matikainen **"Suuri pamaus" - Puolan talousuudistus 1990.** 22 s.
- 6/92 Miroslav Hrnčíř **Foreign Trade and Exchange Rate in Czechoslovakia: Challenges of the Transition and Economic Recovery.** 39 p.
Terhi Kivilahti - Jukka Kero - Merja Tekoniemi **Venäjän rahoitus- ja pankkijärjestelmä.** 37 s.
- 7/92 Seija Lainela **Baltian maiden rahauudistukset.** 23 s.
Seija Lainela - Jouko Rautava **Baltian maiden poliittisen ja taloudellisen kehityksen taustat ja nykytilanne.** 14 s.
Sergei Alexashenko **Verojen ja tulonsiirtojen jakautuminen entisessä Neuvostoliitossa.** 17 s.
- 1/93 Pekka Sutela **Taloudellinen transitio Venäjällä.** 11 s.
Pekka Sutela **Venäjän taloudellinen voima 2000-luvulla.** 9 s.
Pekka Sutela **Itäinen Eurooppa integraatiossa: ottopoikia, sisarpuolia vai ...** 11 s.
- 2/93 Inkeri Hirvensalo **Changes in the Competitive Advantages of Finnish Exporters in the Former USSR after the Abolition of the Clearing Payment System.** 35 p.
Miroslav Hrnčíř **The Exchange Rate Regime and Economic Recovery.** 17 p.
Gábor Oblath **Real Exchange Rate Changes and Exchange Rate Policy under Economic Transformation in Hungary and Central-Eastern Europe.** 31 p.
Gábor Oblath **Interpreting and Implementing Currency Convertibility in Central and Eastern Europe: a Hungarian Perspective.** 19 p.
- 3/93 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys 1992.** 19 s.
Seija Lainela **Baltian maiden talous vuonna 1992.** 25 s.
Pekka Sutela **Itäinen Eurooppa vuonna 1992.** 14 s.
- 4/93 Jouko Rautava **Monetary Overhang, Inflation and Stabilization in the Economies in Transition.** 17 p.
Jarmo Eronen **Manufacturing Industries before and after the Collapse of Soviet Markets: a Comparison of Finnish and Czechoslovak Experience.** 19 p.

- 5/93 Pekka Sutela **Uusi hanke entisen rupla-alueen kaupankäynnin monenkeskeistämiseksi.** 8 s.
Juhani Laurila **Venäjän velkakriisin kehitys ja nykytilanne.** 10 s.
- 6/93 Jouko Rautava **Yritystuesta sosiaaliturvaan: Julkisen tuen muutospaineet Venäjällä.** 7 s.
Jarmo Eronen **Venäjän uusi hallinnollinen aluejako.** 7 s.
Aleksii Tkatchenko **Pienyrittäjäys Venäjällä: Nykytilanne ja kehitysnäkymät.** 35 s.
- 7/93 Tuula Ryttilä **Russian Monetary Policy Since January 1992.** 20 p.
Inkeri Hirvensalo **Developments in the Russian Banking Sector in 1992-1993.** 22 p.
- 8/93 Seija Lainela - Pekka Sutela **Introducing New Currencies in the Baltic Countries.** 26 p.
Inna Shteinbuka **The Baltics' ways: Intentions, Scenarios, Prospects.** 27 p.
Inna Shteinbuka **Latvia in Transition: First Challenges and First Results.** 33 p.
Inna Shteinbuka **Industry Policy in Transition: the Case of Latvia.** 30 p.
- 9/93 Jouko Rautava **Venäjän keskeiset taloustapahtumat heinä- syyskuussa 1993.** 10 s.
Merja Tekoniemi **Venäjän parlamenttivaalien poliittiset ryhmittymät.** 3 s.
Jarmo Eronen **Venäläinen ja suomalainen periferia: Permin Komin ja Kainuun luetaloudellista vertailua.** 29 s.
- 10/93 Seija Lainela **Venäjän federatiivisen rakenteen muotoutuminen ja taloudellinen päätöksenteko; Pietarin asema.** 14 s.
Inkeri Hirvensalo **Pankkitoimintaa Pietarissa.** 14 s.
Juhani Laurila **Suoran sijoitustoiminnan kehittyminen Venäjällä ja Suomen lähialueella.** 29 s.
Juhani Laurila **Suomen saamiset Venäjältä. Valuuttakurssimuutosten ja vakautusten vaikutukset.** 8 s.
- 1/94 Pekka Sutela **Insider Privatization in Russia: Speculations on Systemic Change.** 22 p.
Inkeri Hirvensalo **Banking in St.Petersburg.** 18 p.
- 2/94 Aleksii Tkatchenko **Pienyritysten yksityistäminen Venäjällä.** 23 s.
Jarmo Eronen **Konversio Venäjällä: tulosten tarkastelua.** 10 s.
- 3/94 Juhani Laurila **Direct Investment from Finland to Russia, Baltic and Central Eastern European Countries: Results of a Survey by the Bank of Finland.** 14 p.
Juhani Laurila **Finland's Changing Economic Relations with Russia and the Baltic States.** 11 p.
Jouko Rautava **EC Integration: Does It Mean East-West Disintegration.** 8 p.
Eugene Gavrilenkov **Macroeconomic Crisis and Price Distortions in Russia.** 20 p.
Eugene Gavrilenkov **Russia: Out of the Post-Soviet Macroeconomic Deadlock through a Labyrinth of Reforms.** 22 p.
- 4/94 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys 1993.** 16 s.
Seija Lainela **Baltian maat vuonna 1993.** 19 s.
Jouko Rautava **Suomen idänkauppa 1990-93.** 7 s.
- 5/94 Pekka Sutela **Production, Employment and Inflation in the Baltic Countries.** 22 p.
Seija Lainela **Private Sector Development and Liberalization in the Baltics.** 14 p.
Seija Lainela **Small Countries Establishing Their Own Independent Monetary Systems: the Case of the Baltics.** 17 p.
- 6/94 Merja Tekoniemi **Työttömyys ja sosiaaliturva Venäjällä.** 31 s.
- 7/94 Pekka Sutela **Fiscal Federalism in Russia.** 23 p.
Jouko Rautava **Interdependence of Politics and Economic Development: Financial Stabilization in Russia.** 12 p.
Eugene Gavrilenkov **"Monetarism" and Monetary Policy in Russia.** 8 p.

- 8/94 Pekka Sutela **The Instability of Political Regimes, Prices and Enterprise Financing and Their Impact on the External Activities of the Russian Enterprises.** 31 p.
 Juhani Laurila **The Republic of Karelia: Its Economy and Financial Administration.** 37 p.
 Inkeri Hirvensalo **Banking Reform in Estonia.** 21 p.
- 9/94 Jouko Rautava **Euroopan unionin ja Venäjän välinen kumppanuus- ja yhteistyösopimus - näkökohtia Suomen kannalta.** 7 s.
- 10/94 Seija Lainela - Pekka Sutela **The Comparative Efficiency of Baltic Monetary Reforms.** 22 p.
 Tuula Ryttilä **Monetary Policy in Russia.** 22 p.
- 11/94 Merja Tekoniemi **Miksi Venäjän virallinen työttömyysaste on säilynyt alhaisena?** 19 s.
- 1/95 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys 1994.** 19 s.
 Seija Lainela **Baltian maat vuonna 1994.** 21 s.
 Vesa Korhonen **Itäisen Euroopan talouskehitys 1994.** 19 s.
- 2/95 Urmas Sepp **Inflation in Estonia: the Effect of Transition.** 27 p.
 Urmas Sepp **Financial Intermediation in Estonia.** 32 p.
- 3/95 Vesa Korhonen **EU:n ja Venäjän kumppanuus- ja yhteistyösopimus.** 31 s.
 Jouko Rautava **Talousintegraatio ja Suomen turvallisuus - Suomi Euroopan unionin idän taloussuhteissa.** 21 s.
 Jouko Rautava **Suomen idänkauppa 1985-94.** 10 s.
- 4/95 Nina Oding **Evolution of the Budgeting Process in St. Petersburg.** 29 p.
 Urmas Sepp **A Note on Inflation under the Estonian Currency Board.** 12 p.
 Pekka Sutela **But ... Does Mr. Coase Go to Russia?** 14 p.
- 5/95 Urmas Sepp **Estonia's Transition to a Market Economy 1995.** 57 p.
- 6/95 Niina Pautola **The New Trade Theory and the Pattern of East-West Trade in the New Europe.** 21 p.
 Nina Oding **Investment needs of the St.Petersburg Economy and the Possibilities to meeting them.** 20 p.
 Panu Kalmi **Evolution of Ownership Change and Corporate Control in Poland.** 21 p.
- 7/95 Vesa Korhonen **Venäjän IMF-vakauttamisohjelma 1995 ja Venäjän talouden tilanne.** 37 s.
 Inkeri Hirvensalo **Maksurästit Venäjän transitiotaloudessa.** 30 s.
 Seija Lainela **Baltian maiden omat valuutat ja talouden vakautus - pienten maiden suuri menestys.** 14 s.
- 8/95 Pekka Sutela **Economies Under Socialism: the Russian Case.** 17 p.
 Vladimir Mau **Searching for Economic Reforms: Soviet Economists on the Road to Perestroika.** 19 p.
- 9/95 Niina Pautola **East-West Integration.** 33 p.
 Panu Kalmi **Insider-Led Privatization in Poland, Russia and Lithuania: a Comparison.** 16 p.
 Iikka Korhonen **Equity Markets in Russia.** 14 p.
 Jury V. Mishalchenko - Niina Pautola **The Taxation of Banks in Russia.** 5 p.
- 1/96 Juhani Laurila **Payment Arrangements among Economies in Transition: the Case of the CIS.** 23 p.
 Sergei Sutyryn **Problems and Prospects of Economic Reintegration within the CIS.** 17 p.
 Viktor V. Zakharov - Sergei F. Sutyryn **Manager Training - Another Emerging Market in Russian Educational Services.** 9 p.

- 2/96 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys vuonna 1995.** 12 s.
 Juhani Laurila **Katsaus lähialueisiin.** 28 s.
 Iikka Korhonen **Baltian vuosikatsaus.** 10 s.
 Pekka Sutela **Ukrainan ja Valkovenäjän taloudet vuonna 1995.** 10 s.
 Vesa Korhonen **Itäisen Euroopan siirtymätalouksien kehitys 1995.** 17 s.
- 3/96 Niina Pautola **Intra-Baltic Trade and Baltic Integration.** 12 p.
 Vesa Korhonen **The Baltic Countries - Changing Foreign Trade Patterns and the Nordic Connection.** 16 p.
 Iikka Korhonen **Banking Sectors in Baltic Countries.** 22 p.
- 4/96 Niina Pautola **Trends in EU-Russia Trade, Aid and Cooperation.** 16 p.
 Niina Pautola **The Baltic States and the European Union - on the Road to Membership.** 20 p.
 Elena G. Efimova - Sergei F. Sutyryn **The Transport Network Structure of the St.Petersburg Region and its Impact on Russian-Finnish Economic Cooperation.** 11 p.
 Iikka Korhonen **An Error Correction Model for Russian Inflation.** 10 p.
- 5/96 Juhani Laurila - Inkeri Hirvensalo **Direct Investment from Finland to Eastern Europe; Results of the 1995 Bank of Finland Survey.** 21 p.
 Tatiana Popova - Merja Tekoniemi **Social Consequences of Economic Reform in Russia.** 26 p.
 Iikka Korhonen **Dollarization in Lithuania.** 7 p.
- 6/96 Juhani Laurila - Inkeri Hirvensalo **Suorat sijoitukset Suomesta Itä-Eurooppaan; Suomen Pankin vuonna 1995 tekemän kyselyn tulokset.** 20 s.
 Jouko Rautava **Suomi, Euroopan Unioni ja Venäjä.** 6 s.
 Niina Pautola **Baltian maiden talouskatsaus 1996.** 12 s.
- 1/97 Panu Kalmi **Ownership Change in Employee-Owned Enterprises in Poland and Russia.** 51 p.
- 2/97 Niina Pautola **Fiscal Transition in the Baltics.** 23 p.
 Peter Backé **Interlinkages Between European Monetary Union and a Future EU Enlargement to Central and Eastern Europe.** 19 p.
- 3/97 Iikka Korhonen **A Few Observations on the Monetary and Exchange Rate Policies of Transition Economies.** 8 p.
 Iikka Korhonen **A Brief Assessment of Russia's Treasury Bill Market.** 8 p.
 Rasa Dale **Currency Boards.** 14 p.
- 4/97 Sergei F. Sutyryn **Russia's International Economic Strategy: A General Assessment.** 17 p.
 Tatiana Popova **The Cultural Consequences of Russian Reform.** 17 p.
 Ludmilla V. Popova - Sergei F. Sutyryn **Trends and Perspectives in Sino-Russian Trade.** 11 p.
- 5/97 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys vuonna 1996.** 10 s.
 Iikka Korhonen - Niina Pautola **Baltian talouskatsaus 1996.** 12 s.
 Merja Tekoniemi **Katsaus lähialueisiin 1996.** 11 s.
 Merja Tekoniemi **Ukrainan talouskatsaus 1996.** 10 s.
 Kari Pekonen **Valko-Venäjän talous vuonna 1996.** 6 s.
 Katri Lehtonen **Keski- ja Itä-Euroopan talouskehitys vuonna 1996.** 13 s.
- 6/97 Niina Pautola **Towards European Union Eastern Enlargement - Progress and Problems in Pre-Accession.** 17 p.
 Katri Lehtonen **Theory of Economic Reform and the Case of Poland.** 26 p.
 Boris Brodsky **Dollarization and Monetary Policy in Russia.** 14 p.
- 7/97 Toivo Kuus **Estonia and EMU Prospect.** 24 p.
 Olga Luštšik **The Anatomy of the Tallinn Stock Exchange.** 23 p.
 Riia Arukaevu **Estonian Money Market.** 20 p.

- 1/98 Iikka Korhonen **The Sustainability of Russian Fiscal Policy.** 8 p.
Tatiana Popova - Merja Tekoniemi **Challenges to Reforming Russia's Tax System.** 18 p.
Niina Pautola **Optimal Currency Areas, EMU and the Outlook for Eastern Europe.** 25 p.
- 2/98 Peter Westin **Comparative Advantage and Characteristics of Russia's Trade with the European Union.** 26 p.
Urszula Kosterna **On the Road to the European Union - Some Remarks on Budgetary Performance in Transition Economies.** 31 p.
- 3/98 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys vuonna 1997.** 11 s.
Merja Tekoniemi **Keskuksen ja alueiden välisten suhteiden kehitys Venäjällä 1992-1997.** 10 s.
Niina Pautola **Baltian talouskatsaus 1997.** 11 s.
Merja Tekoniemi **Katsaus Suomen kauppaan IVY-maiden ja Baltian maiden kanssa 1990-1997.** 11 s.
Tom Nordman **Kiinan talouden tila ja ongelmat.** 11 s.
Merja Tekoniemi **Ukrainan talouskatsaus 1997.** 10 s.
Iikka Korhonen **Keski- ja Itä-Euroopan talouskehitys 1997.** 12 s.
- 4/98 Kustaa Äimä **Central Bank Independence in the Baltic Policy.** 30 p.
Iikka Korhonen – Hanna Pesonen **The Short and Variable Lags of Russian Monetary Policy.** 11p.
Hanna Pesonen **Assessing Causal Linkages between the Emerging Stock Markets of Asia and Russia.** 10 p.
- 5/98 Laura Solanko **Issues in Intergovernmental Fiscal Relations – Possible Lessons for Economies in Transition.** 19 p.
Iikka Korhonen **Preliminary Tests on Price Formation and Weak-form Efficiency in Baltic Stock Exchanges.** 7 p.
Iikka Korhonen **A Vector Error Correction Model for Prices, Money, Output, and Interest Rate in Russia.** 12 p.
Tom Nordman **Will China catch the Asian Flu?** 14 p.
- 6/98 Saga Holmberg **Recent Reforms in Information Disclosure and Shareholders' Rights in Russia.** 17 p.
Vladimir R. Evstigneev **Estimating the Opening-Up Shock: an Optimal Portfolio Approach to Would-Be Integration of the C.I.S. Financial Markets.** 39 p.
Laura Solanko – Merja Tekoniemi **Novgorod and Pskov – Examples of How Economic Policy Can Influence Economic Development.** 14 p.
Ülle Lõhmus - Dimitri G. Demekas **An Index of Coincident Economic Indicators for Estonia.** 12p.
- 7/98 Tatyana Popova **Financial-Industrial Groups (FIGs) and Their Roles in the Russian Economy.** 24p.
Mikhail Dmitriyev – Mikhail Matovnikov – Leonid Mikhailov – Lyudmila Sycheva **Russian Stabilization Policy and the Banking Sector, as Reflected in the Portfolios of Moscow Banks in 1995–97.** 29 p.
- 1/99 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys vuonna 1998.** 10 s.
Iikka Korhonen – Seija Lainela **Baltian maat vuonna 1998.** 10 s.
Tom Nordman **Kiinan talouden tila ja näkymät.** 13 s.
Pekka Sutela **Ukrainan talouskatsaus 1998.** 14 s.
Iikka Korhonen **Keski- ja Itä-Euroopan talouskehitys vuonna 1998.** 10 s.